

MAASEUTUELINKEINOHALLINNON TIETOJÄRJESTELMÄSTÄ ANNETUN LAIN UUDISTAMINEN

Maa- ja metsätalousministeriö on pyytänyt lausuntoja luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi ruokahallinnon tietovarannosta sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

Lausuntoa on pyydetty seuraavilta tahoilta: oikeusministeriö, valtiovarainministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö, ympäristöministeriö, sisäministeriö, Ruokavirasto, Luonnonvarakeskus, Maanmittauslaitos, aluehallintovirastot, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset, Ahvenanmaan maakunnan hallitus, Suomen Kuntaliitto, Tietosuojavaltuutetun toimisto, Suomen ympäristökeskus, Suomen metsäkeskus, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry, Svenska Lantbruksproducenternas Centralförbund SLC rf, Elintarviketeollisuusliitto, Elintarvikealan Kuljetusyrittäjät ry, Suomen Kunnaneläinlääkäriliitto, Paliskuntain yhdistys, Sámediggi – Saamelaiskäräjät, ProAgria Keskusten Liitto, Maaseudun kehittäjät ry, maa- ja metsätalousministeriön luonnonvaraosasto, maa- ja metsätalousministeriön tieto- ja tutkimustoimiala

Lausuntoaika oli 28.8.–9.10.2020. Lausuntoja saatiin 17.

Suomen Metsäkeskus ja **Paliskuntain yhdistys** ovat lisäksi ilmoittaneet, että niillä ei ole esitykseen lausuttavaa.

Yleisiä kommentteja

Ruokavirasto pitää lakiesitystä hyvänä ja tarpeellisena ja käytännön näkökulmia huomioivana. Lakia on valmisteitu monin osin yhteistyössä ja yhteisymmärryksessä, ja Ruokaviraston näkökulmia on otettu valmistelussa hyvin huomioon.

Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto katsoo, että kokonaan uuden lain säätäminen ruokahallinnon tietovarannosta on tärkeä uudistus, jonka avulla on mahdollisuus yksinkertaistaa ja selkeyttää nykyisen sääntelyn varsin monimutkaista kokonaisuutta. Erityisen hyvänä aluehallintovirasto pitää muutosta, jonka mukaan rekisterikokonaisuus määriteltäisiin viranomaistehtävien pohjalta. Keskitetyn tietovarannon olennaisimpia hyötyjä ovat yksinkertaisempi tietojen säilyttämisen (arkistointi) ja jakamisen (tietopyynnöt) hallinta. Lisäksi, jos yhtenäisempi ruokahallinnon tietovaranto johtaisi siihen, että samaa asiaa koskeva tieto kerättäisiin ja tallennettaisiin järjestelmään vain kerran, olisi todennäköisempää, että järjestelmässä oleva tieto olisi sekä oikeaa että ajantasaista.

Luonnonvarakeskus toteaa, että hallituksen esitys on hyvin valmisteltu laaja kokonaisuus, joka edistää hyvin sille asetettuja tavoitteita, kunhan viraston esittämät huomiot (jäljempänä) otetaan huomioon.

Suomen ympäristökeskus pitää pyrkimystä tietojärjestelmälainsäädännön yksinkertaistamiseen, ympäristötiedon avoimuuden lisäämiseen, rekisterinpitoon liittyvien vastuiden selkeyttämiseen ja tietojen käyttöoikeuksien varmistamiseen kannatettavana ja oikeudellisesti perusteltuna. Lain seurauksena heijastuvalla laajemmalla Ruokaviraston toimialaan liittyvän tiedon hallinnan uudistuksella on paljon yhteisiä piirteitä ympäristöhallinnon vastaaviin uudistumispyrkimyksiin yleisellä tasolla.

Valtiovarainministeriö pitää ehdotettavana olevaa lakiesitystä yleisesti ottaen kannatettavana sen tavoitellessa rekisterinpitoon liittyvien vastuiden selkeyttämistä, käyttöoikeuksien varmistamista sekä päällekkäisyyksien poistamista yleislainsäädäntöön nähden.

Tietosuoja-valtuutetun toimisto lausuu, että esitys vaikuttaa monelta osin hyvin valmistellulta, ja siinä on ansiokkaasti otettu myös huomioon perustuslakivaliokunnan tulkintakäytäntöä henkilötietojen käsittelyyn liittyen. Joitakin huomioita on kuitenkin tarpeen nostaa esille (ks. jäljempänä: rekisterinpitäjäys ja tietojen käsittely muussa kuin alkuperäisessä käsittelytarkoituksessa). Lisäksi Tietosuoja-valtuutetun toimisto toteaa, että monet kohdista riippuvat siitä, miten henkilötiedon laajaa käsitettä tulkitaan. Ratkaisevaa on se, onko rekisteröity tunnistettavissa tietojen perusteella. On syytä ottaa huomioon myös se, että jos rekisteröity on tunnistettavissa tietoja yhdistelemällä, ei edellytetä, että kaikkien tunnistamiseen tarpeellisten tietojen tulisi olla kyseisen rekisterinpitäjän hallussa.

Maa- ja metsätalousministeriön luonnonvaraosaston lausunnon mukaan kyseessä on laaja ja monimutkainen kokonaisuus, ja vaikuttaa, ettei sen valmisteluun ole varattu riittävästi aikaa eikä sen valmisteluun ole vastuutettu riittävästi henkilöstöä (Hankeikkunan mukaan yksi). Lisäksi julkisuus-, tietosuoja- ja tiedonhallintalainsäädäntö on vaikeasti hahmotettava kokonaisuus. Perustuslakivaliokunta on uudessa lausunnossaan (PeVL 30/2020 vp) todennut, että monimutkaisessa kokonaisuudessa valmistelua ei voida jättää yhden tai kahden yksittäisen asiantuntijan varaan, ja asiantuntijatyöllä on tarpeen olla riittävä johdon sekä kokoneempien ja toisten alojen asiantuntijoiden tuki.

Sääntelyn tarpeellisuus ja yleisen tietosuoja-asetuksen mukainen henkilötietojen käsittelyn oikeusperuste

Oikeusministeriö katsoo, että esitysluonnoksessa kaavailtu sääntely kattaisi pitkälti ne sääntelykohteet, joista voidaan säätää tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 3 kohdan salliman kansallisen liikkumavaran puitteissa. Esitysluonnoksessa on sinänsä käsitelty kattavasti käytettävää sääntelyliikkumavaraa ja säätämisyjärjestysperusteluissa on esitetty perustuslakivaliokunnan tietosuoja-asetuksen jälkeinen lausuntokäytäntö, mutta sitä vastoin valiokunnan tulkintalinjausten soveltaminen nyt kaavailtuun sääntelyyn jää vähemmälle huomiolle. Esitysluonnosta tulisi oikeusministeriön mielestä täydentää jatkovalmistelussa selkeämmällä arviolla siitä, miksi liikkumavaran käyttäminen tässä tapauksessa on välttämätöntä ja oikeasuhteista tietosuoja-asetuksen ja kansallisen tietosuojalain täydentämiseksi. Esitysluonnoksessa on tunnistettu ruokahallinnon tietovarannon rekistereiden pidon perustuvan pääsääntöisesti rekisterinpitäjän lakisääteeseen velvoitteeseen (tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan c alakohta). Jatkokäsittelyssä tulisi tarkentaa, mitä tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan alakohtaa pidetään ainoana tai ensisijaisena oikeusperusteena, sillä tämän perusteella määrittyy myös, mitä tietosuoja-asetuksen III luvun mukaisia rekisteröidyn oikeuksia käsittelyyn sisältyy.

Oikeusministeriö katsoo, että kysymystä arkaluonteisten henkilötietojen käsittelystä tulee tarkentaa esitysluonnoksen jatkokäsittelyssä. Esitysluonnoksessa ei ehdoteta ruokahallinnon tietovarantoa koskevaan lakiin erityisiä arkaluonteisia tietoja koskevia säännöksiä, mutta tätä ratkaisua ei ole arvioitu suhteessa perustuslakivaliokunnan arkaluonteisia henkilötietoja koskevaan lausuntokäytäntöön. Esityksen mukaan lain 1 §:ssä tarkoitettujen hallintoasioiden hoitamisessa ei yleensä ole tarpeen käsitellä arkaluonteisia tietoja, mutta joissakin yksittäisissä hallintoasioissa, kuten tuenhakijan ylivoimaisen esteen todentamisessa, voi olla tarpeen käsitellä henkilön terveydentilaa koskevia tietoja. Esitysluonnoksessa todetaan, että *käytännössä* lääkärintodistukset säilytetään paperiversioina. Oikeusministeriö katsoo, että siinä tapauksessa, että lääkärintodistuksia käsiteltäisiin tietyissä tilanteissa myös tietoteknisesti, tai jos ne muodostaisivat rekisterin, tulee käsittelylle osoittaa jokin tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 2 mukaisista käsittelyperusteista.

Maa- ja metsätalousministeriön luonnonvaraosasto pitää tärkeänä luonnoksessa esitettyä huomiota, jonka mukaan tietojärjestelmälain tarve on liittynyt erityisesti siihen, että tukihallinnossa muodostuville rekistereille on tarvittu säädöspohja. Uuden EU:n tietosuoja-asetuksen myötä henkilötietojen suojaan liittyvien erityislakien ja erityissäännösten tarve on perusteltava aikaisemmasta poikkeavalla tavalla.

Lain soveltamisala

Luonnonvarakeskus pitää hyvänä sitä, että kalastuslaissa säädetty kahdeksan rekisteriä kattava kalataloushallinnon tietojärjestelmä ei sisälly lain soveltamisalaan. Luonnonvarakeskuksen lausunnon mukaan säännös siitä, että laki ei koske vapaaehtoisuuden perusteella tilastokäyttöön kerättyjä tietoja, ei ole välttämätön Luonnonvarakeskuksen kannalta, koska Luken tilastotuotanto perustuu eri lainsäädäntöön, mutta toki maininta voi olla tarpeen muiden toimijoiden näkökulmasta.

Ruokavirasto kannattaa ehdotusta lain soveltamisalan määrittymisestä tietojen eikä tietojärjestelmien kautta. Ruokavirasto esittää vielä harkittavaksi, voisiko rekisteri-käsitteen laajamittaisen käytön sijasta esityksessä puhua vain lähinnä viranomaisen tietovarannoista ja tietoineistoista. Ruokavirasto katsoo, ettei asiarekistereihin viittaava 2 momentti ole tarpeellinen. Jos se jätetään lakiin, perusteluissa voisi tuoda tarkemmin ilmi, miten asiarekisterin tietojen ylläpito tapahtuu maatalousosaston toimialaan kuuluvien maksajavirastotehtäviin liittyvien rekisterien osalta (esim. tukisovellukseen sisältyvät asioiden vireilletulotiedot, eivätkä kuntien yhteistointiminta-alueet ja ELY-keskukset ylläpidä diaaria enää toistamiseen muussa järjestelmässä).

Maa- ja metsätalousministeriön luonnonvaraosasto katsoo, että ruokahallinnon tietovarannon sijaan maatalous-, elintarvike- ja maaseutuelinkeinohallinnon tietovaranto kuvaisi lain nimessä paremmin tietosisältöä.

Lain suhde muihin säädöksiin

Valtiovarainministeriö kiinnittää huomioita siihen, että perusteluissa on varsin suppeasti perusteltu ehdotetun lain 2 §:n 2 momentin säännöstä, jolla suljettaisiin pois tietosuoja-asetuksen 18 artiklan 1 kohdan a ja b alakohdan säännösten soveltaminen, eikä ehdotuksesta käy ilmi, mihin tietosuoja-asetuksen 23 artiklan 1 kohdan alakohtaan rajoitus perustuisi.

Oikeusministeriö toteaa, että esitysluonnoksen säätämisyjärjestysperusteluissa perustellaan syyt, joiden nojalla tietosuoja-asetuksen 18 artiklan 1 kohdan a ja b alakohdissa säädettyjen rekisteröidyn oikeuksien rajoittamiselle katsotaan olevan tietosuoja-asetuksen 23 artiklan 1 kohdassa mainittu oikeutus. Esitysluonnoksen jatkovalmistelussa asiaa tulisi kuitenkin tarkastella ja perustella siitä näkökulmasta, onko rajoituksesta tietosuoja-asetuksen 18 artiklan 1 kohdan a ja b alakohdan mukaiseen rekisteröidyn oikeuteen välttämätöntä säätää kategorisesti erikseen vai olisiko viranomaisten laissa säädettyjen tehtävien asianmukainen hoitaminen mahdollista turvata perustamalla rajoitusoikeus tapauskohtaisesti tietosuoja-asetuksen 18 artiklan 2 kohtaan. Jos jatkovalmistelussa päädyttäisiin esittämään rajoituksista säätämistä, pitää oikeusministeriö rajoittamisen perusteltavuuden näkökulmasta tarpeellisenä, että esityksessä kuvattaisiin esimerkkitilanteita, joissa rajoittamista pidetään tarpeellisenä.

Oikeusministeriö lausuu, että pykälässä oleva muotoilu viitattaessa muihin säädöksiin ”sovelletaan... jollei tässä laissa toisin säädetä”, ei ole asianmukainen yleisen tietosuoja-asetuksen kohdalla, koska se on suoraan velvoittava EU-säädös. Lisäksi oikeusministeriö toteaa, että viittaaminen yleislakeihin ei ole tarpeen vain epäselvyyksien välttämiseksi, mistä syystä esityksessä tulisi perustella, miksi katsotaan tarpeelliseksi viitata tietosuoja-asetukseen ja yleislakina tietosuojasääntelyyn sovellettavaan tietosuojalakiin.

Rekistereihin talletettavat tiedot

Ruokaviraston käsityksen mukaan 3 §:n sanamuotomuutoksilla ei olla kaventamassa käytäntöä rekisteritietojen tallentamisen osalta (vrt. voimassa olevan lain 4 §). Se myös toteaa, että viranomainen voi pääsääntöisesti käsitellä viranomaistehtäviensä hoidossa tarvittavia hallinnon asiakkaiden tunnistetietoja suoraan tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan c alakohdan nojalla ja että henkilötunnuksen käsittelystä säädetään tietosuojalaissa, jonka kautta käsittelyä jatkossakin arvioidaan. Toisaalta äidinkieltä, kansalaisuutta ja kotimaata koskevat tiedot on

syytä katsoa sellaiseksi rotua tai etnistä alkuperää koskevaksi tietoyhdistelmäksi, joka voi yhdessä muodostaa tietosuoja-asetuksen 9 artiklassa tarkoitetun erityisen henkilötiedon. Tätä näkökulmaa ei ole perusteluissa huomioitu.

Oikeusministeriö katsoo, että asian jatkovalmistelussa tulisi selventää, miksi 3 §:n 1 momentissa tarkoitettu tunnistetietoja koskeva sääntely on tarpeen. Säännöstä voisi olla mahdollista myös yksinkertaistaa siten, että pykälässä säädettäisiin ”luonnollisen henkilön tunnistetietojen” tallentamisesta, jos siitä on tarpeen säätää esimerkiksi henkilömuotoisen elinkeinonharjoittajan yksilöimiseksi. Henkilötunnuksen käsittelystä on syytä säätää erityislainsäädännössä vain siinä tapauksessa, että tunnuksen käsittely ei ole aiotulla tavalla mahdollista suoraan kansallisen tietosuojalain nojalla.

Viranomaisten vastuut rekisterinpittoon ja tiedon arkistointiin liittyen

Kuntaliitto pitää tärkeänä, että yhteisrekisterien pittoon liittyvät vastuut määritellään (kunnat rekisterinpitotehtävissä, ei rekisterinpitäjinä) selkeästi ja että lainsäädäntö ei luo velvoitteita päällekkäiseen tietojen tallentamiseen. Kuntaliiton näkemyksen mukaan 4 §:ssä säädettyjä rekisterinpittoon liittyviä vastuita tulisi mahdollisuuksien mukaan täsmentää muun muassa siltä osin, mikä tai mitkä rekisterinpitäjät vastaavat 12 §:ssä säädetystä tietojen poistamisesta rekisteristä. Myös arkistointivastuut on suositeltavaa määritellä selkeästi.

Varsinais-Suomen ELY-keskus lausuu, että ehdotettu yhteisrekisterinpitäjän rooli tuo ELY-keskuksille rajattuja velvoitteita, joita pitää selkeyttää ja varmistaa resurssien riittävyys. Ehdotettu yhteisrekisterinpitotilanne askarruttaa. Ei ole täysin selvää tulevatko vastuut määriteltyä yksiselitteisesti.

Etelä-Suomen aluehallintovirasto, hallinto- ja kehittämisspalvelut -vastuualue lausuu, että lakiesitys tuo kaivattua selkeytystä maaseutuelinkeinohallinnon tietojärjestelmien rekisterinpitäjyyttä koskevaan tilanteeseen. Nykytilassa on ollut osittain epäselvää, onko aluehallintovirastoilla ja Ruokavirastossa tosiasiaa yhteisrekisterinpitäjyys tietojärjestelmän tietoihin vai ei, koska aluehallintovirastot ovat omalta osaltaan tallettaneet, päivittäneet ja käyttäneet rekisterien tietoja, mutta varsinaiset tietojen luovutukset ovat tapahtuneet Ruokaviraston kautta. Lakiesityksen johdosta aluehallintovirastojen työmäärä tulee lisääntymään Maaseutuelinkeinohallinnon tietojärjestelmiä koskevien rekisteritietopyyntöjen ja vaatimusten myötä. Lakiin tulee selkeästi kirjata kunkin viranomaisen osalta vastuut omien tietojensa rekisteröinnistä, tietojen virheellömyydestä ja ajantasaisuudesta sekä edellä mainittuun liittyen siitä, millä viranomaisella on toimivalta luovuttaa yhteisrekisteriin sisältyviä tietoja ja miltä osin.

Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto erityisesti tiedon suojaamisen ja säilyttämisen osalta kunnaneläinlääkärille eli henkilöviranomaiselle asetettu vastuu vaikuttaa epäsuhtaiselta ja kohtuuttomalta. Ehdotetun lain 5.2 §:ssä ehdotetaan mainittavaksi rekisterinpitäjät monikossa, kun laissa ehdotetaan yhteisrekisterinpitotilannetta.

Tietosuoja-valtuutetun toimisto toteaa yhteisrekisterinpitoa koskevilta osin, että rekisterinpitäjä on se taho (luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö, viranomainen, virasto tai muu elin), joka yksin tai yhdessä toisten kanssa määrittelee henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset ja keinot. Tietosuoja-asetuksen määritelmässä on lisäksi todettu, että jos tällaisen käsittelyn tarkoitukset ja keinot määritellään unionin tai jäsenvaltioiden lainsäädännössä, rekisterinpitäjä tai tämän nimittämistä koskevat erityiset kriteerit voidaan vahvistaa unionin oikeuden tai jäsenvaltion lainsäädännön mukaisesti.

Valtiovarainministeriön näkemyksen mukaan yhteisrekisterinpitäjyyteen liittyvä ehdotettu sääntely jättää osittain avoimeksi tiedonhallintalakiin liittyviä vastuukysymyksiä. Tiedonhallintalain 8 §:n 2 momentin mukaan toimialasta vastaavan ministeriön on laadittava lain 5 §:n 3 momentin mukainen muutosvaikutusten arviointi, kun valmisteltavat säännökset vai-

kuttavat tietoineistoihin ja tietojärjestelmiin. Lisäksi ministeriön on arvioitava suunniteltujen säännösten vaikutukset asiakirjojen julkisuuteen ja salassapitoon. Nyt ehdotetussa hallituksen esityksessä säädetään uudella tavalla tietovarannoista, joten lainsäätämisyvaiheessa tulisi arvioida, miten ehdotetut muutokset vaikuttavat tiedonhallinnan sääntelyyn.

Ehdotetun lain 13 §:n (Ruokaviraston vastuu tiedonhallinnan suunnittelusta maksajavirastotehtäviin liittyen) osalta jää epäselväksi, suunnitteleeko Ruokavirasto maksajavirastojen tiedonhallintamalliin kunkin organisaation arkistointisuunnitelmat vai toimivatko maksajavirastotehtäviä hoitavat Ruokaviraston lukuun niille laissa säädettyjen tehtävien osalta. Epäselväksi jää myös se, mikä taho päättää tietoineistojen tuhoamisesta säilytysajan päättymisen jälkeen vai arkistoidaanko ne yleisen edun mukaiseen arkistointitarkoitukseen. Lain 12 §:ssä taas säädetään tietojen poistamisesta rekisteristä, jonka osalta lopullinen vastuutaho yhteisrekisterinpitäjien osalta olisi tarpeen tarkentaa. Valtiovarainministeriö katsoo, että yhteisrekisterinpitäjien väliset vastuukysymykset suhteessa tiedonhallintalakiin olisi syytä selkeyttää lain valmisteluvaiheessa tehtävässä muutosvaikutusten arvioinnissa.

Ruokavirasto katsoo, että Ruokaviraston, aluehallintovirastojen, ELY-keskusten ja kunnan viranomaisten nimeäminen yhteisrekisterinpitäjiksi on perusteitu hyvin ja on kannatettava ratkaisu. Ruokavirasto ehdottaa, että asiaa koskevan pykälän 1 momenttiin lisätään viittaus tietosuoja-asetuksen 26 artiklaan, jotta on selvää, että pykälässä tarkoitetaan ko. artiklan tarkoittamaa yhteisrekisterinpitäjyyttä. Ruokavirasto kaipaa yhteisrekisterin pitäjien väliseen työnjakoon täsmennyksiä, mutta virasto lausuu, ettei sillä ole tältä osin esittää nimenomaisia ehdotuksia.

Ruokavirasto katsoo, että rekisterinpitäjän vastuu tietosuojasäännösten noudattamisesta olisi hyvä saada kohdistettua sinne, missä käsittelyyn voidaan tosiasiallisesti vaikuttaa. Esitys lähestyy vastuunjakoa EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen artiklojen kautta. 4 § 2 momentissa mainitut artiklat, erityisesti 25 artikla, mutta myös 32, 35 ja 36 artiklat, ovat merkityksellisiä tai voivat ainakin jossain vaiheessa käsittelyä konkretisoida missä tahansa organisaatiossa. Tiedonhallintalain mukaisten tiedonhallintamallien kautta käytännössä toimiva vastuunjako ja roolitus mahdollisesti olisi hahmotettavissa paremmin. Mutta kuten monessa muussakin virastossa, myös Ruokavirastossa tiedonhallintalain mukaisia tiedonhallintamalleja vasta parhaillaan laaditaan, eli niistä ei ole apua tällä hetkellä arvioitaessa sitä, pitäisikö yhteisrekisterinpitäjyyden vastuunjaon olla erilainen kuin mitä nyt on esitetty. Ruokavirasto kuitenkin katsoo, ettei ole tarkoituksenmukaista kohdistaa tietoturvan "päävastuuta" pelkästään Ruokavirastolle.

Ruokaviraston lausunnon mukaan 4 §:n perusteluissa tulisi tuoda esiin, että yhteisrekisterinpitäjän suorittama yksittäinen tiedonluovutus rekisteröidylle voi koskea myös muiden tahojen tallentamia tietoja, jos ne liittyvät samaan ko. viranomaisen hoitamaan asiaan, sillä tämä olisi asiakkaan kannalta sujuvinta. Sinänsä pykälän 3 momentin sääntely on Ruokaviraston näkemyksen mukaan kannatettavaa. On kuitenkin huomattava, että 1 §:ssä tarkoitettuja viranomaistehdäviä hoitavat myös esimerkiksi Suomen Hippos ja jatkossa mahdollisesti Suomen Kennelliitto koirarekisterin tietojen päivittäjänä. Esityksen mukaan näiltä osin rekisterinpitäjän velvollisuudet lankeavat Ruokavirastolle, ja perusteluissa olisi aiheellista luonnehtia myös tällaisten yksityisten toimijoiden asemaa. Pykälän 4 momentissa sana ylläpitää olisi tarkoituksenmukaisempi kuin sana päivittää.

Oikeusministeriö toteaa, että tarkasteltaessa viranomaisen mahdollista rekisterinpitäjyyttä, on huomio kiinnitettävä kunkin viranomaisen toimivaltaa luovaan lainsäädäntöön. Viranomaisten ei ole mahdollista toimia yhteisrekisterinpitäjinä pelkän rekisterinpitäjien keskinäisen järjestelyn perusteella, vaan viranomaistoiminta perustuu lakiin. Oikeusministeriö toteaa, ettei sillä ole tässä yhteydessä mahdollisuutta perehtyä yksityiskohtaisesti kaavaillun rekisterinpitäjyyttä koskevan sääntelyratkaisun asianmukaisuuteen. Hyvin monien erilaisia tehtäviä hoitavien viranomaisten välinen yhteisrekisterinpitäjyys herättää tosin väistämättä kysymyksen, onko kyseisten viranomaisten laissa säädettyihin tehtäviin liittyvä henkilötietojen käsittelytarkoitus siinä määrin sama, jotta yhteisrekisterinpitoa voitaisiin pitää mahdollisena ja tarkoituksenmukaisena

ratkaisuna. Ministeriö myös kiinnittää huomiota hallintovaliokunnan mietintöön 10/2020 vp, jonka valiokunta on antanut henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa koskevan lain säätämisen yhteydessä. Valiokunta puolsi mietinnössään ratkaisua, jossa usea maahanmuuttohallinnossa toimiva viranomais vastaa rekisterinpitäjänä järjestelmään tallentamistaan tiedoista, mutta nämä eivät kuitenkaan toimi yhteisrekisterinpitäjinä, vaan erillisinä rekisterinpitäjinä. Oikeusministeriö katsoo, että nyt käsiteltävän esitysluonnoksen jatkovalmistelussa olisi syytä selvittää myös kyseisen sääntelyratkaisun mahdollisuutta vaihtoehtona laajalle yhteisrekisterinpitäjyydelle. Tässä yhteydessä olisi myös oleellista arvioida asiaa edellä mainittua hallituksen esitystä koskevan perustuslakivaliokunnan lausunnon valossa (PeVL 7/2019 vp, s. 5-8, ks. myös PeVL 65/2018 vp). Lisäksi voidaan kysyä esim., onko tarkoituksenmukaista, että esimerkiksi kunnaneläinlääkärillä olisi yhteisrekisterinpitäjän asema koko tietovarannon osalta ottaen huomioon, kuinka laajasta rekisterikokonaisuudesta on kyse ja mitä rekistereitä kunnaneläinlääkäri todellisuudessa toimivaltansa rajoissa tarvitsee ja käyttää.

Luonnonvarakeskuksen ja Maanmittauslaitoksen roolin poisto

Luonnonvarakeskuksen (LUKE) lausunnon mukaan on perusteltua, että sen rooli laissa tarkoitettuna rekisterinpitäjänä lakkaa, koska esityksen mukaan Luken tehtävät eivät kuulu lain toimialaan. Luken rooli rekisterinpitäjänä määritellään esityksessä maataloustuotteiden markkinajärjestelyistä annetun lain muuttamisesta. Tässä esityksessä Luke määritellään maataloustuotteiden EU-hintaseurannan rekisterinpitäjäksi. Tämä on Luken kannalta hyvä ratkaisu sen sijaan, että Luke toimisi muiden rekisterinpitäjien kanssa yhteisrekisterinpitäjänä. Luke jatkaa edelleen Luonnonvarakeskuksesta annetun valtioneuvoston asetuksen 1 §:n 3 momentin mukaisena yhdyselimenä Euroopan unionin maatalojen tuloja ja taloutta koskevien FADN-kirjanpilotietojen keruussa sekä tämän FADN-aineiston osalta itsenäisenä rekisterinpitäjänä. Luke ei ole tältääkään osin esityksen mukainen yhteisrekisterinpitäjä.

Maanmittauslaitos toteaa, että ehdotetusta laista on poistettu tarpeettomana Maanmittauslaitoksen rooli kysymyksessä olevan tietojärjestelmän ylläpitäjänä ja käyttäjänä. Tämä vastuu siirtyi Ruokavirastoon 1.1.2019.

Maa- ja metsätalousministeriön ohjausrooli ja rooli henkilötietojen käsittelijänä

Valtiovarainministeriö katsoo, että lain 4 §:n 1 momentin ehdotus, jonka mukaan Ruokahallinnon tietovarannon rekistereitä pidettäisiin maa- ja metsätalousministeriön ohjauksessa, on tarpeeton, mikäli ehdotettavassa laissa ei ole tarkoitus säätää tiedonhallintalain ohjaustehtäviä täydentäviä säännöksiä. Myös **Ruokavirasto** tuo esiin saman asian. Lisäksi se esittää, että vaikka ministeriöllä on tiedonhallintalaista seuraava ohjaustehtävä, sillä ei ole vastaavaa yleisen tietosuoja-asetukseen liittyvää ohjaustehtävää, vaan rekisterinpitäjät vastaavat tietosuojaan liittyvistä vastuista ja tehtävistä itsenäisesti. Tämän vuoksi viittaus "rekisterien pitämiseen ministeriön ohjauksessa" voi kuulostaa harhaanjohtavalta.

Oikeusministeriö katsoo, että maa- ja metsätalousministeriön tietosuoja-asetuksen mukaista roolia henkilötietojen käsittelyyn osallistuvana tahona tulee tarkentaa asian jatkovalmistelussa. Tietosuoja-asetuksen mukaan toimijat ovat aina joko rekisterinpitäjiä (4 artiklan 7 alakohta) olleen tietyissä tilanteissa yhteisrekisterinpitäjiä (26 artikla) tai henkilötietojen käsittelijöitä (4 artiklan 8 alakohta). Lisäksi on jatkovalmistelussa tehtävä tarkemmin selkoa siitä, missä määrin ja millä perustein maa- ja metsätalousministeriö tarvitsee tehtäviensä hoitamiseen rekisterin tietosisältöön kuuluvaa salassa pidettävää tietoa.

Ruokahallinnon tietovarannon tietojen luovuttamisesta päättävä viranomais

Oikeusministeriö toteaa, että esitysluonnoksen perusteluissa on kiinnitetty huomiota perustuslakivaliokunnan kannanottoihin siitä, että yhteisrekisterinpitäjyyttä koskevasta sääntelystä tulisi

käydä selkeästi ilmi tiedon luovuttamiseen toimivaltainen viranomainen. Oikeusministeriö kuitenkin katsoo, että ehdotetun 6 §:n pääsääntö siitä, että kukin viranomainen päättäisi tietojen luovuttamisesta *tehtävänsä puitteissa* ei ole riittävän selkeä ja että sitä pitäisi selkeyttää.

Etelä-Suomen aluehallintovirasto, hallinto- ja kehittämisspalvelut -vastuualue katsoo, että lakiin tulee selkeästi kirjata, mikä viranomainen vastaa tietojen luovutuksista siinä tapauksessa, että tietopyyntö koskee useamman viranomaisen rekisteröimiä tietoja.

Lounais-Suomen aluehallintovirasto kannattaa 6 §:n kirjausta, jonka mukaan tietojen luovuttamisesta päättää kukin 1 §:ssä tarkoitettuja hallintotehtäviä hoitava viranomainen tai taho. Tämä selkeyttäisi menettelyä virastolle osoitettujen tietopyyntöjen asianmukaisessa ja asiakaslähtöisessä käsittelyssä.

Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto tuo esiin, että vaikka luonnoksen kohdassa 4.2.2 on maininta tietopyyntöjen määrän lisääntymisestä, ehdotetulla lailla ei olisi esityksen mukaan vaikutuksia kuntien talouteen. Aluehallintovirasto katsoo, että tietopyyntöihin vastaaminen on omiaan jopa merkittävästi lisäämään kuntien hallinnon viranhaltijoiden työtä ja siten omiaan kasvattamaan hallinnollisen työn kuluja. Erityisesti silloin, kun tietopyyntöjen yhteydessä joudutaan arvioimaan annettavien tietojen salassapitoa ja mahdollisesti antamaan asiassa valituskelpoisia päätöksiä, laajamittaiset tietopyynnöt aiheuttavat huomattavan määrän eri viranhaltijoita koskevaa hallinnollista työtä.

Valtiovarainministeriö toteaa, että ehdotettu 6 §:n 2 momentti, joka koskee Ruokaviraston mahdollisuutta tietyissä tapauksissa päättää tietojen luovutuksesta, poikkeaa tiedonhallintalain sääntelystä, jonka mukaan tietojen luovuttamisesta päättää se viranomainen, jonka asiakirjoihin tai tietoihin tekninen rajapinta avataan. Tältä osin valtiovarainministeriö katsoo 6 §:n 1 ja 2 momenttien olevan epäselviä keskenään.

Ruokavirasto lausuu, että 6 §:ssä estetty tehtävänjako koskien tietojen luovuttamista muille kuin rekisteröidyille on selkeä. Se katsoo, että pykälän 2 momentin säännös siitä, että Ruokavirasto voi tuottaa ja luovuttaa ruokahallinnon tietovarannon tiedoista tietoaineistoja viranomaisen toiminnan julkisuudesta annetun lain 21 §:n mukaisesti, on luonteeltaan vain informatiivinen viittaussäännös.

Viranomaisten oikeudet tietoon ja alkuperäisen käyttötarkoituksen ylittävä käyttö

Tietosuoja-valtuutetun toimisto katsoo, että siltä osin kuin esitetään käyttötarkoitussidonnaisuudesta poikkeamista, hallituksen esitystä tulee perustella tarkemmin ja täsmentää. Sen lisäksi jatkovalmistelussa on syytä arvioida, millä tavoin ehdotettua säännöstä käyttötarkoitussidonnaisuudesta poikkeamisesta on rajattava. Nykyisessä muodossaan ehdotettu säännös vaikuttaa suhteettoman laajalta. Esityksen perusteella ei ole mahdollista arvioida, onko ehdotettu säännös suhteessa tavoiteltuihin päämääriin, sillä perustelut jäivät varsin ohuiksi.

Vaikka esityksen perusteluissa on viitattu tietosuoja-asetuksen mukaisiin hyväksyttäviin tavoitteisiin, jotka kytkeytyvät alkuperäisen käyttötarkoituksen ylittävään käyttöön, luonnoksessa ei ole kuitenkaan yksilöity eikä eritelty, mihin näistä tavoitteista ehdotettu sääntely kytkeytyy, vaan melko väljästi viitattu mm. tavoitteeseen varmistaa tietojen tarkoituksenmukainen siirtyminen viranomaisten välillä myös yli näiden tehtävärajojen sekä vähentää byrokratiaa ja samojen tietojen keräämistä rekisteröidyiltä useaan kertaan. Käyttötarkoitussidonnaisuus on yksi tietosuoja-asetuksen ja laajemminkin tietosuojalainsäädännön keskeisistä periaatteista, ja siitä poikkeamisen tulee olla hyvin perusteltua ja tarkkarajaista.

Ruokavirasto katsoo, ettei 5 §:ssä anneta millekään viranomaiselle tai taholle uusia aineellisia oikeuksia salassa pidettävän tiedon tai henkilötietojen saantiin. Kyseessä on viraston näkemyksen mukaan tavallaan menettelytapaa koskeva pykälä, jolla yksinkertaistetaan tiedonsaannin menettelyitä silloin, kun tiedonsaajalla olisi oikeus tieto joka tapauksessa saada. (Samaa tietoa ei tarvitse pyytää uudestaan valvonnan kohteelta). Myöskään tässä tarkoitettun viranomaisen

(tai muun tahon) ei tarvitse tehdä toiselle viranomaiselle (tai muulle taholle) tietopyyntöä, vaan tietoja voitaisiin käyttää riippumatta siitä, mikä viranomainen on niitä ruokahallinnon tietovarannon rekisteriin tallentanut. Asia olisi hyvä selkeyttää perusteluissa.

Tavallaan pykälän 1 momentin ensimmäinen virke vaikuttaa osin tarpeettomalta, sillä julkisuuslaki jo mahdollistaa useamman viranomaisen tehtävien hoidossa tarpeellisten julkisten tietojen yhteiskäytön, jos tiedot ovat tarpeellisia lakisääteisten tehtävien hoidossa. Myös 2 momentin osalta Ruokavirasto katsoo, että yleinen tietosuoja-asetus jo sallii nimenomaisesti henkilötietojen käyttämisen muuhun kuin alkuperäiseen tarkoitukseen, jos suunniteitu käyttötarkoitus noudattaa tietosuojasäännöksiä ja käsittelystä säädetään selkeästi lailla. Ruokavirasto katsoo siitä huolimatta, että ehdotetut säännökset selkeyttävät käytännön tilanteita ja ovat näin ollen toiminnan sujuvuuden, selkeyden ja tulkintaerimielisyyksien välttämisen vuoksi kaikinensa kannatettavia, samoin kuin kyseiseen kokonaisuuteen liittyvät 7 ja 8 §. Jossain määrin vaille perusteluita jää se, että lakiin perustuva tietojen käyttötarkoituksen muuttaminen on rajattu vain julkisiin tietoihin. Tietosuoja-asetuksen näkökulmasta käyttötarkoitusta voidaan muuttaa, kunhan uudesta käsittelyperusteesta on säädetty lailla (uusi käyttötarkoitus perustuu tiedon uutena käyttäjänä toimivan viranomaisen lakisääteiseen tehtävään).

Oikeusministeriö katsoo, että ehdotettua 5 §:ää olisi vielä tarpeen uudelleen muotoilla siten, että sen suhde yleislaeissa säädettyyn muodostuu yksiselitteisemmäksi sekä salassa pidettävän tiedon luovuttamisen ja käyttötarkoitussidonnaisuudesta poikkeamisen osalta tarkkarajaisemmaksi. Oikeusministeriö kiinnittää huomiota siihen, että pykälän otsikko viittaa käyttöoikeuksiin, vaikka kyse on myös tiedonsaantioikeuksista. Yhteisrekisterinpito ei poista velvollisuutta järjestää viranomaisten välisiä tiedonsaantioikeuksia säädöspäätöksellä asianmukaisella tavalla eikä merkitse, että salassa pidettävää tietoa voitaisiin luovuttaa viranomaisten välillä tavanomaisesta poikkeavin perustein. Vaikka salassa pidettävien tietojen saanti on kytketty välttämättömään, on säännös muutoin hyvin laaja ottaen huomioon laissa säädetyn tietokokonaisuuden laajuus. Lisäksi käyttötarkoitussidonnaisuudesta poikkeaminen ja sen asianmukaisuus tulisi salassa pidettävän tiedon osalta huomioida tiedon luovuttamisen salassapitosäännösten estämättä sallivan säännöksen muotoilussa.

Lakiehdotuksessa ei enää ole voimassa olevassa laissa olevaa säännöstä (3 §), jonka mukaan maaseutuelinkeinohallinnon tietojärjestelmää saa käyttää vain siihen tarkoitukseen, jota varten tiedot on kerätty ja talletettu, jollei laissa toisin säädetä. Lakiehdotuksen 5 §:n 1 momentin säännös vaikuttaisi kuitenkin ehdotetun uuden lain sisällöstä poiketen olevan kirjoitettu voimassa olevassa laissa olevaa 3 §:n säännöstä lähtöolettamana pitäen.

Julkisten tietojen luovuttaminen edellyttää erikseen säätämistä, jos on tarpeen poiketa julkisuuslain henkilötietojen luovuttamista koskevista rajoituksista. Nyt tällaista erityissääntelyä tavoittelevaa sääntelyä vaikuttaisi sisältyvän pykälän 2 momenttiin. Säännöstä ei kuitenkaan ole muotoiltu tiedon saamista tai luovuttamista vaan tiedon käyttämistä koskevaksi, jolloin se julkisuuslain säännösten sijaan vaikuttaa olevan poikkeus henkilötietojen käsittelyä koskeviin yleislakitasoisiin säännöksiin. Ehdotettu käyttötarkoitussidonnaisuutta koskeva erityissääntely vaikuttaisi tiedon luovuttamisen näkökulmasta johtavan osin tiukempaan ja osin väljempään lopputulemaan kuin julkisuuslain 16 §:n 3 momentista suoraan seuraava. Vaikka 2 momentti on muotoiltu poikkeukseksi 1 momentissa säädettyyn, vaikuttaa siltä, että 1 momentti sallisi tiedon luovuttamisen myös tarkoituksiin ("oikeus saada tehtävän edellyttämässä laajuudessa"), joihin tietoja ei 2 momentin perusteella kuitenkaan voisi käyttää ("oikeus käyttää vain alkuperäiseen käyttötarkoitukseen"). 2 momentissa tarkoitettuja toissijaisia käyttötarkoituksia ei ole rajattu. Oikeusministeriö huomauttaa, että toissijaisia käyttötarkoituksia tulisi mahdollisuuksien mukaan yksilöidä ja ottaa huomioon se, että kun henkilötietojen hyödyntäminen muuhun tarkoitukseen perustetaan tietosuoja-asetuksen 23 artiklan 1 kohdassa tarkoitettujen tavoitteiden turvaamiseen, tulee sääntelyssä huomioida myös asetuksen 23 artiklan 2 kohdan sääntely siitä, mistä asioista tulee säätää tarkemmin. Esitysluonnoksesta ei ilmene, miten nyt ehdotetussa yhteisrekisterinpitäjyyden sisältävässä järjestelyssä on tarkoitus toteuttaa perustuslakivaliokunnan käy-

tännössä selostetut vaatimukset (PeVL 7/2019 vp) erityisesti niiltä osin kuin kysymys on tietojen luovuttajan tekemästä tietopyynnön arvioinnista luovuttamisen laillisten edellytysten kannalta.

Maa- ja metsätalousministeriön luonnonvaraosasto lausuu, että 5 § ja sen perustelut kaipaavat tarkennusta. Alkuperäisen käyttötarkoituksen ylittävän käytön määrittelyn osalta viitataan tietosuojavaltuutetun verkkosivuun (<https://tietosuoja.fi/kayttotarkoitussidonnaisuus>). Tietovarannon käyttötarkoitus pitäisi määritellä laissa, sillä on erikoista säätää tarkemmin henkilötietojen käsittelystä ilman, että ruokahallinnon tietovarannon käyttötarkoitusta on määritelty. Käyttötarkoituksen määrittely on tärkeää jo senkin vuoksi, että tällöin on helpompaa arvioida, mikä käyttötarkoitus on yhteensopiva alkuperäisen käyttötarkoituksen kanssa ja milloin taas ei. Käyttötarkoituksena tulee mainita muun ohella jollain tapaa ainakin valtiontukiasioiden koordinointi, jotta tarvittaessa voidaan tarkistaa de minimis -tuen hakijan ilmoitus tämän saamista muista de minimis -tuista, jotka ovat selvitettävissä Ruokaviraston tietovarannosta. Samoin vaikuttaisi perustellulta mainita, että käyttötarkoituksena on viranomaisen suunnittelu- ja selvitystehtävien hoitaminen. On tyypillistä, että esimerkiksi uusia tukijärjestelmiä suunniteltaessa hyödynnetään voimassa olevien tukijärjestelmien toimeenpanoon liittyvää tietoa.

Luonnonvarakeskuksen lausunnon mukaan tärkeää on, että ruokahallinnon tietojärjestelmien tiedot ovat jatkossakin tilastojen, FADN-viranomaistehtävän ja tutkimuksen käytettävissä. Erityisesti FADN:n ja tutkimuksen osalta tämä olisi hyvä olla selkeämmin esillä hallituksen esityksessä.

Varsinais-Suomen ELY-keskus lausuu, että rekisteritietoja saisi jatkossa tietyin edellytyksin käyttää myös muuhun kuin siihen tarkoitukseen, mihin niitä on kerätty. Tämä merkitsee toimiesiän asiakaslähtöisen toiminnan tukemista, mikä on oikeasuuntaista.

Kuntaliitto katsoo, että kannatettavana voi pitää tiedonhallintalain mukaista tavoitetta siihen, että lakimuutoksilla pyritään mahdollistamaan tiedonsiirrot eri viranomaisten välillä, sekä periaatetta siitä, että tietoa kysytään vain kerran.

Suomen kunnaneläinlääkäriliitto ry ehdottaa, että lain uudistamisvaiheessa pyrittäisiin kaikin keinoin luomaan yhteisessä viranomaiskäytössä olevaa tietovarantoa tai yleisrekisteriä, johon tietoa koottaisiin kansallisella tasolla, ja jonka käyttöjärjestelmä olisi suunniteltu palvelemaan tiedon hakijaa ja käyttäjää viranomaistoiminnan tehokkuuden ja vaikuttavuuden nimissä. Nykytilanteessa kunnallisen ympäristöterveyden ja eläinlääkintähuollon viranhaltijat kokevat ongelmalliseksi toisaalta tietotulvan, toisaalta tiedonkulun hajanaisuuden sekä vaikeuden saada käsiin tarpeellista tietoa riittävän nopeasti. Informaation riittävä liikkuvuus nojaa liikaa yksittäisiin tiedon äärellä oleviin viranhaltijoihin ja heidän kykyynsä hahmottaa se, kenelle tieto olisi hyödyllistä ja ylipäättään tarpeellista kohdentaa. Nykyisin käytössä olevat tietojärjestelmät ovat osittain teknisesti kankeita käyttää, eikä viranhaltijoilla ole välttämättä riittävää tietoa siitä, mihin kaikkiin tietojärjestelmiin heillä tulisi olla käyttöoikeudet. Viranomaisten välinen tiedonsaanti toimii, mikäli viranhaltija osaa kääntyä oikean viranomaisen puoleen. Samaa asiaa valvovilla viranomaisilla ei välttämättä ole pääsyä samaa tietoon. Edellä mainitut ongelmat näkyvät erityisesti eläinten hyvinvointiin liittyvässä valvonnassa (esimerkiksi eläintenpitokieltoihin, erilaisiin tuomioihin ja hallinnollisiin pakkokeinoihin liittyvien päätösten saavutettavuus).

Hallinnonalan viranomaisten keskinäinen tietojenvaihto

Ruokavirasto kannattaa ehdotettua 7 §:ää ja pitää sitä hyvin tarpeellisena. Hallinnonalan toiminnassa on usein tullut esille tilanteita, joissa selkeä lakipohja kertoo esimerkiksi tarkastuskäynnillä havaituista muista kuin nimenomaan kyseisen tarkastuksen piiriin kuuluvista havainnoista on käytännössä huomattu tarpeelliseksi. Näin siitäkin huolimatta, että tallainen raportointi olisi monin osin mahdollista myös nykyinsäädännön perusteella. On huomattava, että pykälän osalta kyse on vain julkisista tiedoista eikä pykälä tuo millekään taholle uusia aineellisia tarkastus- tai tiedonsaantioikeuksia.

Luonnonvaraosasto katsoo, että ilmoitusvelvollisuuden tulisi näkyä myös pykälän nimessä, vaikka se voikin johtaa sen jälkeen tietojenvaihtoon. Ilmoitusvelvollisuus ja ilmoittaminen viittavat, että tieto liikkuu vain yhteen suuntaan, kun taas tietojenvaihto viittaa jo yleiskielessäkin siihen, että tietoa liikkuu kahteen suuntaan.

Tietojen luovuttaminen muiden hallinnonalojen viranomaisille

Ruokavirasto kannattaa ehdotettuja 8 §:n säännöksiä tietojen luovuttamisesta salassapitosäännösten estämättä muille viranomaisille ja kansainvälisille toimielimille. Ehdotettu oma-aloitteinen tiedonluovutusoikeus on erityisesti harmaan talouden torjumisen kannalta ensiarvoisen tärkeä.

Sisäministeriön poliisiosasto kannattaa lämpimästi 8 §:n säännöksiä tietojen luovuttamisesta, sillä niiden avulla voidaan torjua tehokkaammin muun muassa harmaata taloutta ja talousrikollisuutta.

Verohallinnosta tulleen virkamieskommentin mukaan säännös tietojen antamisesta Verohallinnolle on kannatettava. Muotoilu olisi kuitenkin tarkoituksenmukaisempi, jos se kuuluisi ”... Verohallinnolle verohallinnosta annetun lain (503/2010) 2 §:ssä säädettyjä tehtäviä varten” (sen sijaan, että mainitaan verotuksen toimittamiseen, verovalvontaan, verojen ja maksujen kantoon ja perintään liittyvät tehtävät). Verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta annetun lain (1346/1999) 10 §:n mukaisesti Verohallinto saa käyttää ja käsitellä tiettyä verotusasiaa varten saamiaan verotustietoja muidenkin Verohallinnosta annetun lain 2 §:n mukaisten tehtävien suorittamiseksi. Tietojen luovutuksen osalta tulee vielä sopia käytännön järjestelyistä siten, että mahdolliset havainnot verovelvoitteiden laiminlyönnistä tulevat käsitellyiksi.

Etelä-Suomen aluehallintovirasto, työsuojelun vastuualue, lausuu, että 8 §:n säännöksessä, joka koskee välttämättömien tietojen luovutusta ”työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta annetussa laissa (44/2006) säädetylle työsuojeluviranomaiselle *mainitun lain mukaisia* valvontatehtäviä varten”, kursivoidun kohdan sanamuoto olisi ”*sen lakisääteisiä valvontatehtäviä varten*”. Kyseisen lain mukaiset valvontatehtävät ovat vain pieni osa työsuojeluviranomaisen valvontaa eivätkä ole keskeisimpiä viranomaisten välisen tiedonvaihdon kannalta. Suurimmasta osasta työsuojeluviranomaisen valvontatehtäviä säädetään ns. substanssilaissa, joita on kymmeniä.

Luonnonvarakeskus katsoo, että tietojen luovuttamista lakisääteisen (Euroopan neuvoston asetus (EY) N:o 1214/2009) FADN-viranomaistehtävän ja tutkimuksen käyttöön ei ole käsitelty HE:ssä riittävän selkeästi. Tietojen luovuttaminen näihin käyttötarkoituksiin tulee todeta esimerkiksi lakiesityksen 8 §:ssä (Tietojen luovuttaminen salassapitosäännösten estämättä muille viranomaisille ja kansainvälisille toimielimille) tai lakiesityksen perusteluissa. Ruokavirasto on toteuttanut Meta2 ympäristöön ns. Hansolo-latausalueen, jonne viedään Ruokaviraston tietovarannoista säännöllisin väliajoin Luonnonvarakeskuksen tilastotuotannossa ja FADN-viranomaistehtävässä tarvitsemat hallinnolliset tiedot. Luonnonvarakeskuksen tulkinnan mukaan tietojen luovuttaminen Hansolon kautta voi jatkua edelleen, mikä on hyvä asia.

Suomen ympäristökeskus esittää, että laissa tulisi huomioida se, millaisia tarpeita ympäristölainsäädäntö asettaa nyt ja tulevaisuudessa tietovarannon hyödyntämiselle ympäristöhallinnon valvonnoissa ja seurannoissa. Ruokahallinnon tietoineistoja tarvitaan useissa ympäristöhallinnon tehtävissä, kuten maatalouden vesienhoitosuojelutoimenpiteiden seurannassa (Laki vesienhoidon järjestämisestä 1299/2004) ja maankäyttösektorin ilmastotoimiin liittyvässä maankäytön muutosten seurannassa. Näiden tarpeiden puitteissa tulisi myös huomioida ympäristöhallinnon (YM, SYKE) oikeudet käyttää tietoja säädettyjen tehtäviensä edellyttämässä laajuudessa.

Kuntaliiton lausunnon mukaan tietojärjestelmiä ja lainsäädäntöä kehitettäessä tulisi huomioida myös maaseutuelinkeinoviranomaisten mahdolliset toisten hallinnonalojen lakien mukaiset tehtävät siten, että esimerkiksi sähköinen asiointi voitaisiin järjestää viranomaisen ja asiakkaan kannalta tarkoituksen mukaisella tavalla. Tämä edellyttää esimerkiksi, että maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan tiedot ovat saatavissa ja käytettävissä kunnan maaseutuelinkeinoviranomaisen myös muiden hallinnonalojen tehtävissä. Esim. rauhoitettujen lajien aiheuttamien vahinkojen korvausten hakeminen, arviointi ja päätös tulisi voida hoitaa saman järjestelmän kautta, joka voisi esimerkiksi olla sama kuin viljelijätukihallinnon käyttämä tietojärjestelmä.

Tunturi-Lapin Yhteistoiminta-alueen (Kittilä, Enontekiö, Muonio) maaseutulauslautakunta kiinnittää huomiota siihen, ettei maksajavirastotehtäviä toimeenpanevilla paikallisviranomaisilla ole välineitä varmistaa, että tiedot saava toimija noudattaa tietojenkäsittelyssä tiedonhankintalaissa säädettyjä velvollisuuksia, eikä näin ollen tietoja saa luovuttaa muille kuin nyt voimassa olevissa erityislaeissa on säädetty. Jo nyt on näyttöä siitä, että Ruokavirastosta luovutettuja tietoja on käytetty asiakaskunnan oikeuksien vastaisesti ja laajaa julkista loukkausta tarkoittavalla tavalla, joka viranomaistoimin pitää ehkäistä.

Paikkatiedot ja ympäristötiedot

MTK esittää huolensa ympäristötietojen julkisuudesta. Ympäristötieto on laaja käsite, mikä tarkoittanee, että kaikki paikkatieto, jonka maataloushallinto saa maatalousyrittäjiltä, on ympäristötietoa ja siten julkista. Tuleva CAP-uudistus luultavimmin johtaa siihen, että hallinnolle annetaan tietoa entistä enemmän.

Ympäristötietodirektiivin myötä maatalousyrittäjät ovat jo menettäneet näiden tietojen omistajuuden. Yhdistämällä näihin tietoihin tilatunnuksen, on jatkossa kenen tahansa erittäin helppo saada haltuunsa kaikki olennaiset tiedot maataloista ja viljelytavoista jne. Komissiokin on ollut tästä huolissaan ja siksi on esitetty, että saatavat tiedot annettaisiin julkisuuteen vasta satokauden jälkeen, ettei syntyisi esim. markkinahäiriöitä.

MTK esittää, ettei tilatunnuksia käyttämällä voisi etsiä tietoa julkisessa verkkopalvelussa. Se toteaa, että kiinteistörekisterinumeroa, vaikka onkin julkinen tieto, käyttämällä ei voi etsiä tietoa metsätietojärjestelmästä. Kaikki ympäristötieto olisi edelleen julkista ja Suomi siten täyttäisi ympäristötietodirektiivin vaatimukset. MTK voisi lisäksi hyväksyä sellaisen järjestelmän, jossa tilatunnuksen käyttö palvelussa perustuisi maatalousyrittäjän nimenomaiseen määräaikaiseen suostumukseen. Tämä myös vahvistaisi maatalousyrittäjän omistusoikeutta hänen omiin digitaalisiin tietoihinsa tai ainakin niiden käyttöön. On MTK:n näkemyksen mukaan selkeä epäkohta, että maatalousyrittäjät tuottavat paljon tietoa, mutta eivät omista maataloushallinnolle annettuja tietoja.

Maanmittauslaitos esittää, että ehdotuksessa on otettu huomioon INSPIRE -direktiivi ja paikkatietoinfrastruktuurista annetun lain 7 §, jotka puuttuivat vanhasta laista. Maanmittauslaitos kannattaa näitä lisäyksiä.

Myös **maa- ja metsätalousministeriön tieto- ja tutkimusyksikkö** pitää hyvänä, että HE-luonnoksessa on säännösten avulla selvitetty INSPIRE-direktiivin vaatimusten ja henkilötietojen luovuttamista koskevan sääntelyn välistä rajanvetoa, joka on ollut esillä viime aikoina mm. pelto-lohkotietojen osalta. Kyseisenlainen sääntely olisi luonnollisesti ensisijaisesti yleislakiin kuuluvaa, mutta sellaisen puuttuessa ehdotettu sääntely vaikuttaa perustellulta. Vastaava tilanne koskee myös ehdotukseen sisältyvää ympäristötietojen julkaisemista koskevaa sääntelyä. Esi-tyksen paikkatietoja ja ympäristötietoja koskevat säännökset vaikuttavat mahdollisesti osin päällekkäisiltä, mutta kokonaisuuden selkeyden kannalta esitettyä sääntelymallia voitaneen pitää perusteltuna. Tieto- ja tutkimusyksikkö kiinnittää lisäksi paikkatietoja koskevan sääntelyn osalta huomiota siihen, että INSPIRE-direktiivi koskee olemassa olevien aineistojen jakamista, eikä itsessään velvoita uuden tiedon keräämiseen.

Maa- ja metsätalousministeriön luonnonvaraosasto pitää hyvänä, että HE-luonnoksessa on selvitetty INSPIRE- ja ympäristötietodirektiiviin liittyviä asioita. Säädösvalmisteluohjeiden valossa ei ole ideaalitalanne, että ruokaosastokin joutuu itse selvittämään ao. erityissäännöksiä. Kun ei ole yleislakia, jossa olisi säädetty ympäristötietojen luovuttamisesta ja sääntelyn suhteesta henkilötietojen suojaan, muuta vaihtoehtoa ei ole kuin esittää erityissäännöksiä. Lakiluonnoksen 10 ja 11 § vaikuttavat osin päällekkäisiltä. Jos julkiset ympäristötiedot voidaan luovuttaa ilman tietopyynnön perusteluvaatimusta eli ilman rajoituksia, ei pitäisi olla estettä niiden julkaisemiseen avoimessa tietoverkossakaan. Yleisenä huomiona luonnonvaraosasto toteaa, että lakiluonnoksen 10 ja 11 §:n säännökset vaikuttavat perustelluilta sen suhteen, miten julkisuus ja henkilötietojen suoja on yhteensovitettu. Ympäristötiedon käsite ei ilmeisesti pidä sisälään rekisteröintitunnuksia. Sen vuoksi on perusteltua, että lakiluonnoksessa (10 §) on huomioitu maatilien rekisteröintitunnukset (puhekielessä tilatunnukset) ja lohkoja koskevat rekisteröintitunnukset.

Suomen ympäristökeskus pitää tervetulleena, että uudella lailla pyritään myös ratkaisemaan mm. Inspireen, Århusin sopimukseen ja ympäristötietodirektiiviin sisältyviä paikkatietoa ja ympäristötietoa koskevien avoimuusvelvoitteiden ja henkilötietojen ja tietosuoja-asetusten ristiriitaa. Se lausuu, että ruokahallinnon tietovarantoon sisältyvät viljelylohko- ja kasvulohkokokohtaiset paikkatiedot sekä näitä koskevat rekisteröintitunnukset ovat ympäristötietodirektiivissä tarkoitettuja ympäristötietoja, joiden saatavuuteen kansalaisilla ja yhteisöillä on oikeus ja joiden mahdollisimman tehokasta hyödyntämistä tulee edistää. Peltolohkokorekisterin tietojen käyttöä on vaikeuttanut se, että lainsäädännössä ei ole ollut selkeää rajanvetoa esimerkiksi siitä, mitkä pelto-lohkorekisteriin tallennetut tunnuksat katsotaan henkilötiedoiksi. Lohkokokohtaisen tiedon avulla voidaan entisestään lisätä ympäristötiedon luotettavuutta ja näin parantaa sääntelyn kustannustehokkuutta ja tarkoituksenmukaista kohdentamista.

Varsinais-Suomen ELY-keskus katsoo, että paikkatietoja ja ympäristötietoja koskevat ehdotukset ovat tarpeellisia ja tukevat hyvin asiakaslähtöisen toiminnan kehittämistä.

Ruokavirasto pitää kannatettavana ja ajanmukaisena ratkaisuna ympäristötietojen luovuttamisesta säätämistä ja katsoo, että ehdotetut pykälät ovat välttämättömiä EU-lainsäädännöstä tulevien paikkatietojen ja ympäristötietojen koskevien velvoitteiden täyttämiseksi.

Lisäksi se katsoo, että tilatunnuksen julkaisemisen tulisi olla 10 §:ssä mahdollista samalla tavoin kuin pykälän 2 momentissa lueteltujen tietojen kohdalla on ehdotettu. Ruokavirasto ehdottaa tilatunnuksen lisäämistä pykälän 2 momentin listaukseen. Virasto tuo esiin, että tilatunnus on asiointitunnus/numerosarja, joka yhdistää tilan lohkot. Pelkästään tilatunnuksen perusteella tietoja ei voi yhdistää henkilötietoihin, tilatunnus on vain hallinnon järjestelmässä. Tilatunnuksen julkaiseminen ei tarkoittaisi, että tilatunnukseen liitettäisiin mitään koordinaatteja tai tietoa talouskeskuksesta. Ruokavirasto katsoo, että tilatunnuksen rinnastaminen 2 momentissa lueteltuihin tietoihin ei muodostaisi riskiä rekisteröityjen yksityisyyden suojalle, varsinkaan sen ydinalueelle, sen enempiä kuin muidenkaan 2 momentissa lueteltujen tietojen julkaisu, vaan rinnastamisella säästettäisiin viranomaisen resursseja. Tilatunnuksen julkaiseminen olisi keskeistä hallinnon ulkopuolisten tahojen palvelujen tuottamisen kannalta, sillä paikkatietoaineistojen käytettävyys ja hyödyllisyys on erittäin rajattu digitaalisten palvelujen tuottamisen näkökulmasta, mikäli lohkotietoja ei voi yhdistää tilatunnuksen avulla.

Jos kuitenkin katsotaan, että tilatunnuksen rinnastaminen muihin 2 momentissa lueteltuihin tietoihin ei ole mahdollista, Ruokavirasto toteaa pitävänsä ehdotettua muotoilua kohtuullisen hyvänä. Jos tähän ratkaisuun päädytään, pykälän 5 momentin osalta perusteluissa tulisi kuitenkin selkeyttää se, että momentissa säädettyjen edellytysten lisäksi Ruokaviraston ei tarvitse tiedonluovutuspyynnön yhteydessä erikseen eli laissa säädettyjen kriteerien lisäksi arvioida tietosuoja-asetuksen mukaisia käsittelyperusteita. Tietosuoja-asetuksen 86 artiklan mukaisesti jäsenvaltioilla voi olla lainsäädäntöä, jolla voidaan sovittaa yhteen henkilötietojen suoja ja virallisten asiakirjojen julkisuutta. Pykälän perusteluissa voisi olla syytä selvittää myös sitä, että

tilatunnus on mahdollista luovuttaa jatkossakin myös nimenomaisilla tietosuoja-asetuksen mukaisilla perusteilla tietovarantolakia huomioimatta.

Ruokavirasto lausuu, että koska "tukihakemuksissa ilmoitettavat ja hakemuksen käsittelyssä syntyvät kasvulohkoja koskevat tiedot" kattavat myös pinta-alamonitoroinnin kautta saatavat lohkokohdaiset tiedot, pinta-alamonitoroinnin mukaiset aineistot tulisi mainita 10 §:n perusteissa.

Oikeusministeriö lausuu 10 §:n säännöksiin (maatilan rekisteröintitunnusten julkaisu yksittäisluovutuksena tai hakuperusteena käyttäen) ja 2. lakiehdotuksen 36 §:ään (luettelo eläinkuljetajista) viitaten, että perustuslakivaliokunta on pitänyt henkilötietojen julkistamista perustuslain puitteissa mahdollisena toteuttaa julkisena tietopalveluna, jos sille on oikeusturvan takeiden ja perusoikeusjärjestelmän tavoitteiden kannalta hyväksyttävät perusteet (PeVL 2/2017 vp, PeVL 65/2014 vp, PeVL 32/2008 vp). Sääntämisjärjestysperusteluja olisi hyvä täydentää tällaisella arviolla. Säännöksen muotoilun osalta on syytä huomata, että perustuslakivaliokunta on pitänyt yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta olennaisena, että internetiin sijoitettavasta henkilörekisteristä tietoja ei voida hakea erilaisina massahakuina, vaan esimerkiksi ainoastaan yksittäisinä hakuina. Valiokunta on pitänyt tärkeänä, että rekisterin sisällön ja tarkoituksen kannalta perusteltu raja sisällytetään tietojen luovuttamiseen tällaisissa rekistereissä (ks. esim. PeVL 17/2018 vp, ja siinä viitattut lausunnot).

Henkilötietojen säilytysajat

Oikeusministeriö toteaa, että esitysluonnoksesta herää kysymys, mihin kaavaillussa 12 §:ssä säädettävä kymmenen vuoden takaraja tietojen poistamiselle perustuu, sillä esitysluonnoksessa asiaa ei perustella. Toisaalta pykälässä säädettäisiin, että tiedot on poistettava rekisteristä välittömästi sen jälkeen, kun käsittelylle ei ole laissa säädettyä perustetta, mikä puolestaan tietosuoja-asetuksen sääntelyn toistamiselta. Perustuslakivaliokunnan uudempi lausuntokäytäntö tarkoittaa käytännössä sitä, että erityissääntelyä henkilötietojen säilytysajoista tulisi välttää, ellei kyse ole arkaluonteisista henkilötiedoista taikka muutoin käsittelystä, josta voi aiheutua korkea riski henkilön oikeuksille ja vapauksille. Erityissääntelylle voi olla perusteensa myös EU:n oikeudesta johtuvista syistä.

Ruokavirasto mainitsee, että tietojen tarpeellisuuden jatkuva arviointi ja tietojen poistaminen niiden elinkaaren lopussa ovat velvoitteita, joka sitovat rekisterinpitäjiä jo suoraan tiedonhallintalain ja yleisen tietosuoja-asetuksen nojalla. Pykälässä annettua yleistä kymmenen vuoden säilytysaikaa voidaan pitää suhteellisen pitkänä ottaen huomioon, että kymmenen vuoden aika alkaa kulua hetkestä, jolloin tietoja on viimeksi käsitelty. Tätä "passiivista" säilytysaikaa ole esityksessä varsinaisesti perusteltu.

Kuntaliitto toteaa, että säilytysaikojen osalta esityksessä mainitaan, että toiminnassa ei synny pysyvästi säilytettäviä henkilötietoja, jolloin säädettäisiin vain ko. tietojen poistamisesta rekisteristä. Tätä pidetään suositeltavana.

Ruokahallinnon tietovarannossa olevien tukitietojen julkaiseminen

Ruokavirasto katsoo, että 9 §:n tulisi koskea myös kansallisia tukia koskevia tukitietoja, jotta käsittely olisi yhdenmukainen EU-tukien kanssa. Kansallisia tukia koskevat tukitiedot on tähän asti luovutettu pyynnöstä.

Maa- ja metsätalousministeriön luonnonvaraosasto lausuu, että 9 §:n perusteluteksti tulee tarkistaa ainakin ruokaosaston valtiontukia koordinoivassa yksikössä. Perusteluissa on ristiriitaista ja virheellistä tietoa. Yhtäältä todetaan, että valtiontukia saavien tietoja julkaistaan ja toisaalta todetaan, ettei julkaisuvelvoite koske kokonaan kansallisista varoista maksettuja tukia, vaikka valtiontuki nimenomaan tarkoittaa etuutta valtion varoista. Pykälän perusteluissa mainitaan seuraavasti: "...julkistetaan...ne, joiden saama vuosittainen kokonaistuen määrä ylittää 60

000 euroa.” Julkaisuvelvoite koskee yksittäistä yli 60 000 euron ylittävää tukea. Yksittäinen tuki on mikä tahansa tapauskohtainen tai tukiohjelmasta myönnetty tuki, joka kohdistuu tietyn tuensaajan tiettyyn toimintaan tai projektiin. Mitään vuosikatkoa yksittäisen tuen määrittelyssä ei ole.

Ruokavirasto hoitaa muun muassa petovahinkoasioita. Niitä ovat esimerkiksi viljelysvahingot, eläinvahingot, eräät irtaimistovahingot ja porovahingot. Valtiontukien julkaisuvelvoitteeseen liittyen luonnonvaraosasto esittää, että riistavahinkolakiin sisällytetään tukien julkistamista koskeva pykälä. Julkaisuvelvoite koskee yksittäistä yli 60 000 euron ylittävää tukea. Luonnonvaraosasto pitää epätodennäköisenä, että julkistamisvelvoite käytännössä syntyy, mutta laintasoinen säännös on tarpeen olla varmuuden vuoksi. Luonnonvaraosasto on keskustellut säännöksen tarpeesta ruokaosaston EU-koordinaation ja kansainvälisten asioiden yksikön kanssa. Säännös voidaan muotoilla samalla tavoin kuin nyt on HE-luonnoksessa (lakiehdotus 1).

Muut näkemykset ruokahallinnon tietovarantoa koskevasta lakiehdotuksesta

Pakkokeinot ja seuraamukset

Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto lausuu, että vaikka rekisterinpitäjällä on EU:n tietosuoja-asetuksen mukaan vastuu epätarkkojen ja virheellisten tietojen oikaisemisesta ja viivyttyksettömästä poistamisesta, käytännössä joissain maa- ja metsätalousministeriön hallinnon alaan alaisissa rekistereissä, esimerkiksi eläintenpitäjärekisterissä, on tosiasiallisesti huomattava määrä vanhentunutta ja virheellistä tietoa. Ehdotettuun tietovarantoon tallennettavan tiedon eheyden varmistamiseksi tulisi säätää hallinnollisista pakkokeinoista, joita voidaan kohdistaa tietojen keräämiseen, ja seuraamuksista, jos tietoja ei anneta tai ne ovat virheellisiä tai valheellisia. Jäljempänä mainitussa tapauksessa voitaisiin käyttää viittauslainsäädännöstä rikoslakiin (RL 16:7). Jos seuraamuksista tietovarannon eheyden laiminlyönnestä ei säädetä, riskinä on, että tietovaranto päättyy sisältämään vanhentunutta ja virheellistä tietoa, eikä tietovarantoa voida käyttää tehokkaasti. Esimerkiksi eläintenpitäjärekisteriä ei luotettavasti voi käyttää valvonnan suunnitteluun ja kohdentamiseen, vaan ennemminkin vain uusien toimijoiden rekisteröintiin.

Rekisterikokonaisuuden kuvaus

Tunturi-Lapin Yhteistoiminta-alueen (Kittilä, Enontekiö, Muonio) maaseutulauslautakunta esittää, että lakiesitysten toimeenpanovelvollisuutta perustellaan esityksessä mm. ”EU:n yhteisen maataloustukijärjestelmän edellyttämänä julkisuuslakina” sivuuttaen kokonaan sen, että rekisterikokonaisuuteen sisältyy useita Suomen kansallisten järjestelmien mukaisia rekisteri- ja tehtäväkokonaisuuksia, joihin eivät EU-vaatimukset ulotu. Esityksestä tulee poistaa nykyisten voimassa olevien ja viranomaistoimintaa ohjaavien erillislakien kanssa ristiriidassa olevat kirjaukset.

Vaihtoehtojen kuvaus

Maa- ja metsätalousministeriön luonnonvaraosasto kummeksuu esityksen toteuttamisvaihtoehtojen kuvauksessa olevaa vaihtoehtoa, että kaikki ministeriön Ruokavirastolle kuuluvat luonnonvaralainsäädäntöön liittyvät tehtävät kuuluisivat ehdotetun lain soveltamisalaan. Luonnonvaraosasto toteaa, että kun lainvalmistelun varhaisemmassa vaiheessa eli työryhmytyöskentelyn aikana yhtenä lain nimeä koskevana vaihtoehtona tarkastelussa oli ”laki Ruokaviraston tietojärjestelmästä”, luonnonvaraosasto on todennut, että jos lain nimi on näin laaja, ao. lain tulisi sisältää Ruokaviraston kaikki lakisääteiset tehtävät mukaan lukien Ruokavirastolle kuuluvat luonnonvaraosaston lainsäädäntöön liittyvät tehtävät. Se toteaa myös, että kalastuslailla ei ole asiallista yhteyttä nyt lausunnolla olevaan erityislakiin. Ruokavirasto hoitaa eräitä metsälainsäädäntöön liittyviä tehtäviä, mutta metsätietojärjestelmässä käsiteltävillä asioilla ei enimmäkseen ole mitään asiallista yhteyttä Ruokavirastoon. Sitä paitsi olisi epäselvää, miten edes sovellettaisiin rinnakkain metsätietojärjestelmää koskevaa erityislakia ja ruokaosaston omaa erityislakia. Asiallinen yhteys näyttää puuttuvan myös riistanhoitomaksusta ja pyyntilupamaksusta

annettuun lakiin. Samoin HE-luonnoksesta tulee poistaa yleisluonteiset maininnat luonnonvaraosaston tehtävistä. Riistavahinkolailla on osittain asiallinen yhteys nyt valmisteilla olevaan lakiin ja tältä osin toteuttamisvaihtoehtona voidaan siis mainita riistavahinkolaki. HE-luonnoksen toteuttamisvaihtoehdoissa voisi mainita yhteisen kalastuspolitiikan seuraamusjärjestelmästä ja valvonnasta annetun lain siksi, että laissa säädetään Ruokavirastollekin tehtäviä.

Maa- ja metsätalousministeriön luonnonvaraosaston näkemyksen mukaan toteuttamisvaihtoehdoissa tulisi tarkastella sitä, tehdäänkö tukien julkistamista ja ympäristötietojen luovuttamista koskevat muutokset ensin ja vasta sitten kokonaisuudistus. Lain soveltamisalaan liittyvänä yhtenä toteuttamisvaihtoehtona pitäisi olla se, että lain soveltamisalaan kuuluisivat vain ne asiat, jotka ovat tarpeen EU:n ja kansallisista varoista maksettavien tukien hallinnoimiseksi.

Perustelujen yksityiskohtiin ja kirjoitusasuun liittyvät seikat

Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto tuo esiin, että elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen nimi tulisi lyhentää joko ELY-keskus tai vain ely, ei kuitenkaan ely-keskus.

Oikeusministeriö katsoo, että esitysluonnoksen säätämisyjärjestysperusteluista tulisi poistaa julkisuuslakia koskien harhaanjohtava maininta vain hallinnon ulkopuolisista tahoista tietojen vastaanottajina.

Oikeusministeriö esittää täsmennettäväksi yleisperustelujen mainintaa julkisuuslain soveltamisesta yksityisiin niiden hoitaessa julkisia hallintotehtäviä (lisäyksenä viittaus julkisen vallan käyttöön). Julkisuuslain asiakirjan määritelmästä tehtyä luonnehdintaa voisi myös olla aiheellista tarkentaa, jotta ilmenisi myös edellytys käyttönsä vuoksi yhteen kuuluviksi tarkoitetuista merkeistä muodostuvasta kohteesta. Perusteluissa oleva viittaus vuoden 2003 PSI-direktiiviin pitäisi päivittää (uudelleenlaadittu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2019/1024).

Maa- ja metsätalousministeriön luonnonvaraosasto katsoo, että perustelutekstiä pitäisi tarkistaa siltä osin kuin käytetään termiä *luonnonvaratehtäviin liittyvä rekisterikokonaisuus*. Vaikuttaa, että termillä tarkoitetaan luonnonvaraosastolle kuuluvan lainsäädännön rekistereitä, vaikka luonnonvara-asioita on myös Ruokaosastolle kuuluvissa tehtävissä. Perusteluista pitäisi poistaa virheellisenä maininta siitä, että em. kokonaisuuteen liittyviä rekisterejä koskevia säännöksiä on useissa muissa laeissa.

Ruokavirasto tuo esiin, että väestötietorekisterin sijasta pitäisi sivulla 6 lukea väestötietojärjestelmä ja että maininta peltolohkorekisterin perustumisesta osin kiinteistörekisteriasiakirjoihin pitäisi poistaa virheellisenä. Sivulla 7 käsite kasvinsuojelurekisteri pitäisi korjata esim. kasvinterveysrekisteriksi. Sivulla 7 olisi hyvä mainita, että myös kasvinterveysvalvontaan liittyvien tutkimusten tulokset tallennetaan laboratoriotoiminnan rekistereihin. Perusteluissa sivulla 16 ei saisi syntyä kuvaa, että Peltolohkot.fi-palvelu olisi viranomaisen palvelu.

Valtiovarainministeriö katsoo, että hallituksen esityksen sivulla 10, jossa kuvataan edellytyksiä salassa pidettävien tietojen luovuttamiselle teknisen rajapinnan avulla, voisi ministeriön näkemyksen mukaan olla hyvä kiinnittää huomiota myös tiedonhallintalain 14 §:ään, jossa säädetään edellytyksistä salassa pidettävän tiedon siirtämiselle yleisessä tietoverkossa.

Liitännäislait

Luonnonvarakeskus lausuu ehdotuksesta ruoka- ja luonnonvaratilastoista annetun lain 1 §:n muuttamisesta seuraavaa: Viraston tulkinnan mukaan lakiesityksessä ruokahallinnon tietovarannoista ei ole enää sille tarkoitettuja hallintotehtäviä, koska maataloustuotteiden EU-hintaseurannasta säädetään erillislaissa (Ehdotus maataloustuotteiden markkinajärjestelystä annetun lain muuttamisesta). Täten maininta hallintotehtävien yhteydessä kerättäviin tilastotietoihin

ruoka- ja luonnonvaratilastoista annetussa laissa on Luken näkökulmasta turha. Luken tilastopalvelut yksiköllä on oikeus saada hallinnollisen tiedonkeruun yhteydessä kerätyt tiedot tilastokäyttöön ruoka- ja luonnonvaratilastoista annetun lain mukaisesti.

Luonnonvarakeskus kannattaa muutosta maataloustuotteiden markkinajärjestelyä koskevaan lakiin, koska se takaa Luken roolin rekisterinpitäjänä maataloustuotteiden EU-hintaseurannassa. Keskus kuitenkin lausuu, että maataloustuotteiden markkinajärjestelyistä annetun lain muutosesityksessä poistuisi rekisterin osalta viittaus lakiin maaseutuelinkeinohallinnon tietojärjestelmästä. Uudessa muodossa rekisteriä ei ole tarkemmin määritelty, jolloin jää epäselväksi millaisesta rekisteristä on kyse. Tässä tapauksessa rekisteri olisi hyvä määritellä esim. markkinajärjestelyä koskevan lain 3 §:ssä tai viitata Luonnonvarakeskuksesta annetun lain 2 §:ään rekisterin laadun ja rekisterin pitämisen perusteiden selventämiseksi.

Tietosuoja-valtuutetun toimisto toteaa ehdotetun eläinkuljetuksesta annettavan lain 36 §:n säännöksestä (luettelossa ei ilman asianomaisen henkilön suostumusta saa olla luvanhaltijan kotiosoitetta tai muita yhteystietoja) seuraavaa: Erityisesti jos kysymyksessä on avoimesti verkossa oleva luettelo, on syytä kiinnittää huomiota siihen, mitä suostumuksella tarkoitetaan. Tietosuoja-asetuksen mukaan rekisteröidyn suostumuksella tarkoitetaan mitä tahansa vapaaehtoisista, yksilöityä, tietoista ja yksiselitteistä tahdonilmaisua, jolla rekisteröity hyväksyy henkilötietojensa käsittelyn antamalla suostumusta ilmaisevan lausuman tai toteuttamalla selkeästi suostumusta ilmaisevan toimen.

Maa- ja metsätalousministeriön luonnonvaraosasto katsoo, että riistavahinkolakia koskevan ehdotuksen perusteluista on syytä poistaa de minimis -tukien kokonaismäärää koskeva maininta, koska säännös koskee salassa pidettävää tietoa.

Voimaantulo

Ruokavirasto pitää toivottavana, että laki tulisi voimaan vuoden 2021 alusta alkaen. Tämä olisi tärkeää, jotta INSPIRE-direktiivin mukaiset tiedot saadaan julkaistua suunnitellussa aikataulussa.

Muut kommentit

Kuntaliitto lausuu, että tietovarantoon kerättävä tietosisältö tulisi kuvata tarkemmalla tasolla kaikille yhdenmukaisesti sisältäen käsitelmääritelmän (terminologinen työ). Tämä työ vähentäisi väärintulkintojen riskiä sekä epäyhteensopivuutta tietovirroissa ja järjestelmissä. Lisäksi järjestelmätoimittajat eivät tuottaisi omaa näkemystä rekistereihin tallennetuista tiedoista kyseisen pykälän perusteella. Digi- ja väestötietovirasto ylläpitää Yhteentoimivuusalustaa, jonne kuvataan kansallisesti yhteisten tietovarantojen rajapinnoissa sekä tietovirroissa liikkuva tieto määrittäytysineen (kansallisesti yhteiset sanastot ja koodistot). Yhteentoimivuusalusta toimii linkitetyn datan periaattein eli tiedon merkitys pysyy muuttumattomana tietovirroissa. Ruokahallinnon tietovarannon rekistereihin tallennettavat tiedot olisi syytä kuvata loogisena tietomallina, jotta nähdään, mitä tietoja luovutetaan ja missä muodossa. Tämä myös mahdollistaisi myös toimeenpanovaikutusten arvioinnin, kun tietomallin ja siihen kohdistavat muutokset olisivat selvillä jo lakia luonnostellessa. Työ tukee myös tiedonhallintalain toimeenpanoa.

Ruokavirasto tuo lausuntonsa yhteydessä esiin tiedonhallintalakiin liittyen, että virasto on aiemmin esittänyt selvitysmiehen asettamista selvittämään tiedonhallinnan (tiedon ns. aktiivivaiheen säilytyksen) kokonaisuutta. Ei ole optimaalinen tilanne, että alueelliset ja paikallisviranomaiset joutuvat manuaalisesti käsittelemään ja tallentamaan Ruokaviraston järjestelmästä tuotettuja asiakirjoja tai että esimerkiksi rakennetaan Ruokaviraston tarjoamasta järjestelmästä jokaisen muun viranomaisen suuntaan uusi integraatioratkaisu asiakirjojen siirtämistä helpottamaan. Voisikin olla syytä antaa asetus keskitetystä tiedonhallinnasta tiettyjen Ruokaviraston sellaisten tehtävien osalta, joita hoidetaan myös alue- ja paikallishallinnossa.

Lounais-Suomen aluehallintovirasto katsoo lausuntopyynnön ulkopuolelta Lounais-Suomen aluehallintovirasto, että maataloushallinnon tietojärjestelmiin tulisi sisällyttää rekisteri lopetusasetuksen (EY) 1099/2009 mukaisesti eläinten lopettamiseen myönnetystä kelpoisuustodistuksista. Tällä hetkellä viranomaisen hallussa oleva tieto myönnetystä kelpoisuudesta tai sen peruuttamisesta on ainoastaan luvan myöntäneellä aluehallintovirastolla, ja kelpoisuuden olemassaolon tarkistaminen on hidasta ja hankalaa, koska tieto löytyy vain asiasta tehdystä päätöksestä. Esim. aluehallintovirastojen myöntämistä eläinkuljettajien pätevyystodistuksista löytyy tieto Elite-järjestelmästä ja tieto pätevydestä on siten helposti kaikkien asianomaisten viranomaisten saatavilla. Lopetuskelpoisuuksista tiedon pitäisi olla samaan tapaan koottuna yhteiseen rekisteriin, jotta valvonta olisi sujuvaa ja ylipäättään mahdollista.

Luonnonvarakeskus lausuu, että on lain tavoitteiden (mm. digitalisaation ja aineistojen käytettävyyden edistäminen) kannalta oleellista, että eri hallinnonalat käyttävät yhteisiä tunnistetietoja niin yrityksistä kuin henkilöistä. Nykyisen maataloushallinnon tietojärjestelmän keskeinen tunnistetietoa maatilayrityksestä on tilatunnus, jota puolestaan muilla hallinnonaloilla ei käytetä. Maataloushallinnossa yritystunnus tulisi lisätä tilatunnuksen ohkeen pakolliseksi tiedoksi tukihakemuksiin niissä tapauksissa, kun haettava tuki kohdistuu alv-velvolliseen maatilayritykseen. Tämä ei sulje pois tilatunnuksen käyttöä toisena tunnistetietona yhdessä yritystunnuksen kanssa. Yritystunnus ruokahallinnon rekistereissä helpottaisi aineistojen yhdistettävyyttä ja sitä kautta parantaisi oleellisesti maa- ja metsätaloustoimialoilta tuotettavien tilastojen laatua.

Suomen ympäristökeskus esittää, että tiedon avoimuuden lisäämisen ohella on tärkeää parantaa ja laajentaa ruokahallinnon tietovarannon kattavuutta ja tietosisältöä sekä lohkokohtaisen tiedon kattavuutta ja luotettavuutta. Lainsäädäntöä tulee jatkossa kehittää niin, että se luo edellytykset nykyistä paremmalle tietoperustalle. Tällä hetkellä maanviljelijä joutuu päätyönsä ohella kirjaamaan ylös ja raportoimaan eteenpäin peltoihin ja niiden käyttöön liittyvää tietoa viljelykäytännöistä ja lannoituksesta peltojen fosforilukuun. Osa tiedoista raportoidaan yhdelle tai useammalle viranomaiselle, mutta suuri osa jää viljelijän omaksi tiedoksi. Tämä tarkoittaa sitä, että kattavaa tietoa peltojen ravinteista ei ole olemassa. Tämä aiheuttaa turhaa byrokratiaa, heikentää mahdollisuuksia viljelysuunnittelun tukemiseen ja haittaa ympäristöohjauksen ja sen tietoperustan kehittämistä. Jatkossa myös muun muassa tiedot maaperän hiilipitoisuudesta sekä muokkausmenetelmistä voivat olla välttämättömiä läpinäkyvien sääntelykeinojen ja kannustimien luomiseksi.